

OLIY TA'LIM MUASSASALARIDA KREDIT-MODUL TIZIMI ASOSIDA MUSTAQIL TA'LIMNI TASHKIL QILISH MAZMUNI

Mirzayev D.A.

GulDU Fizika kafedrası o'qituvchisi

Tayanch so'zlar: kredit, modul, tizim, pedagogik texnologiya, motivatsiya, intellektual salohiyat, professionallik, mahorat, usul. ima ruschadan uzbekchaga tarjima.

Ключевые слова: кредит, модуль, система, педагогическая технология, мотивация, интеллектуальный потенциал, профессионализм, мастерство, метод.

Key words: credit, module, system, pedagogical technology, motivation, intellectual potential, professionalism, skill, method.

Резюме:

Ushbu maqolada kredit-modulli ta'lim tizimida talabalarning mustaqil ta'lim faoliyatini rivojlantirish va boshqarish bo'yicha nazariy va amaliy tavsiyalar keltirilgan.

Резюме:

В данной статье представлены теоретические и практические рекомендации по развитию и управлению самостоятельной учебной деятельностью студентов при кредитно-модульной системе образования.

Summary:

This article presents theoretical and practical recommendations for the development and management of independent learning activities of students in a credit-modular education system.

“O‘zbekiston Respublikasi Oliy ta’lim tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish kontsepsiyasi”da ta’lim jarayonlariga raqamli texnologiyalar va zamonaviy o‘qitish usullarni joriy etish, kredit-modul tizimini joriy etish, o‘quv rejalarida amaliy ko‘nikmalarni oshirishga qaratilgan mutaxassislik fanlari bo‘yicha amaliy mashg‘ulotlar ulushini oshirish bo‘yicha va boshqa shu kabi vazifalar belgilab qo‘yilgan [1].

Prezidentimiz SH.M.Mirziyoyevning 2019-yil 8-oktyabrdagi Farmoni bilan tasdiqlangan “O‘zbekiston Respublikasi oliy ta’lim tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish kontsepsiyasi”da OTM ta’lim berish jarayonlarini 2030-yilgacha bosqichma-bosqich kredit-modul tizimiga o‘tishi rejalashtirilgan [1,2].

Kredit modul tizimi (KMT) – bu ta’limning samaradorligini oshirish, o‘quvchilarga yondashuvning o‘ziga xos tizimini yaratish, va ularning bilim olish

jarayonida mustaqillikni ta'minlashga qaratilgan ta'lim tizimidir. Ushbu tizimda ta'limning asosiy yo'li modullar va kreditlar orqali amalga oshiriladi. Har bir modul ma'lum bir bilim va ko'nikmalarni o'z ichiga oladi va kreditlar ularni o'zlashtirishda o'quvchilarning mehnatini o'lchaydi. Kredit moduli tizimida mustaqil ta'limni tashkil qilish, o'quvchilarni o'z bilimlarini rivojlantirish va mustahkamlashga imkon yaratadi.

Mustaqil ta'limni tashkil qilishning asosiy jihatlari quyidagilar:

1. Modullar va kreditlar asosida o'quv dasturini yaratish;
2. Mustaqil ish va o'z-o'zini baholash;
3. Resurslar va qo'llanma materiallari;
4. Mentorlik va o'qituvchining roli;
5. Baholash tizimi va feedback;
6. Flexibilite va individual yondashuv;
7. Onlayn va masofaviy ta'lim imkoniyatlari;
8. O'quvchilarning bilim va ko'nikmalarini baholashda samarali metodlar;
9. O'quvchilarning mustaqil ishlash madaniyatini shakllantirish;
10. O'qituvchining coaching va yo'naltirish rolini kuchaytirish;
11. Axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan (AKT) foydalanish;
12. O'quvchilarga ishlash uchun real loyiha va tadqiqotlar taqdim etish;
13. O'qituvchilarni o'qitish va malakasini oshirish;
14. Kredit tizimi va modullarni muntazam yangilash;
15. Motivatsiya va o'quvchilarning o'ziga bo'lgan ishonchini oshirish;
16. O'quvchilarni o'z bilimlarini amaliyotda qo'llashga rag'batlantirish;
17. O'qituvchilar va talabalar o'rtasidagi interaktiv aloqani rivojlantirish;
18. Kredit tizimi va ta'limning shaffofligini oshirish;
19. O'quvchilarni global miqyosda ta'lim olishga yo'naltirish;
20. Sertifikatlar va malaka oshirish dasturlari;
21. O'quvchilarning shaxsiy yondashuvini rivojlantirish;
22. Innovatsion va interaktiv o'quv usullari;
23. O'quvchilarning ijtimoiy va hissiy ko'nikmalarini rivojlantirish;
24. O'quvchilarning global ko'nikmalarini rivojlantirish;
25. Ta'limning integratsiyalashgan yondashuvi;
26. Doimiy o'quv resurslari va yangilanish.

Har bir fan yoki yo'nalish bo'yicha modullar ishlab chiqiladi. Ushbu modullar o'quvchilarni mavzuni o'zlashtirishga, kerakli bilimlarni egallashga va mustaqil ishlashga yo'naltiradi. Modullar o'z ichiga mavzularni, topshiriqlarni, testlarni, amaliy mashg'ulotlarni va loyiha ishlarini olishi mumkin. Har bir modulni o'quvchi o'z vaqtida o'zlashtirishi va belgilangan kreditlarni olishiga asoslanadi.

O'quvchilar uchun zamonaviy online kurslar, video darslar, ilmiy maqolalar va boshqa ta'lim materiallarini yaratish va doimiy yangilab borish kerak. Bu resurslar o'quvchilarga o'z bilimlarini doimiy ravishda yangilash va kengaytirish imkoniyatini beradi.

Kredit moduli tizimining samaradorligini oshirish uchun o'quvchilardan muntazam ravishda fikr-mulohazalar to'plash zarur. Bu o'qituvchilarga o'quv dasturini yanada moslashtirish va takomillashtirish imkonini beradi.

Kredit moduli tizimida mustaqil ta'limni tashkil qilishda yuqorida keltirilgan jihatlar o'quvchilarning ta'limga bo'lgan qiziqishini oshiradi, ularning ko'nikmalarini kengaytiradi va yanada muvaffaqiyatli mutaxassislar bo'lishlariga yordam beradi. Tizimning muvaffaqiyatli ishlashi uchun doimiy innovatsiyalar, o'qituvchilarning malakasi, samarali o'quv resurslari va talabalar bilan doimiy aloqada bo'lish juda muhimdir. O'quvchilarni motivatsiya qilish, shaxsiy yondashuv, amaliy ko'nikmalarni rivojlantirish va global miqyosda ta'lim olish imkoniyatlarini yaratish orqali ta'lim tizimi yanada samarali bo'lishi mumkin.

Kredit-modul tizimi o'qitishning modul texnologiyalari jamlamasi va baholash modeli hisoblanadi. Kredit-modul tamoyilida ikkita asosiy masalaga ahamiyat beriladi: talabalarning mustaqil ishlashini ta'minlash; talabalar bilimini reyting asosida baholash.

Oliy ta'lim muassasalarida kredit-modul tizimi asosida mustaqil ta'limni tashkil qilishni dars mashg'ulotlarini nafaqat o'qitishni innovasion ta'lim texnologiyalari asosida olib borish, balki talabadan mustaqil o'qib-o'rganish, ta'limga yangicha munosabatda bo'lish, mehnat bozori talabidan kelib chiqib, zaruriy va chuqur nazariy bilimlarni egallash, amaliy ko'nikmalarini shakllantirishga o'rgatishdan iboratdir. Oliy ta'lim muassasalarida kredit-modul tizimi asosida mustaqil ta'limni tashkil qilishni talabaning kasbiy rivojlanishi va kamolotiga yo'naltirilgan. Ilm sohibining butun hayoti davomida bilim olishini ta'minlashga hamda mehnat bozori va zamonaviy talablarga javob bera oladigan inson kapitalini shakllantirishga qaratilgandir. Bu borada mustaqil ta'limning o'rni mavjud. [3,4,5].

Mustaqil ta'lim materiallari bir necha belgilari bo'yicha oziga xosdir. Mashg'ulotlarda bir necha marta foydalaniladigan materiallar. Mustaqil ta'lim olish jarayonida mustaqil ta'lim materiallari hamda ta'lim oluvchi va o'qituvchi muloqoti yetakchi komponentlar hisoblanadi. Bu ikki komponentning o'zaro ta'sir darajasi ochiq ta'lim modellarini tenglashtirishga yordam beradi. Mustaqil ta'lim materiallari darsliklar, o'quv va metodik qo'llanmalardan farqli o'laroq tuzilishi jihatdan murakkab xarakterga ega. Amaliyot ko'rsatadiki, ko'plab ta'lim oluvchilar tahsil jarayonida o'zlarining mustaqil ta'lim materiallari bilan ishlay

olish ko'nikmalarini xolis baholay olmaydilar. Bir qarashda talaba yoki o'qituvchi tomonidan uzatilayotgan axborotlarning qabul qilinishi talabalar guruhi uchun bilimlarni o'zlashtirish imkoniyatini yaratayotgandek taassurot uyg'otadi. Biroq, psixologik tadqiqot natijalarining ko'rsatishicha, shu tarzda qabul qilingan bilimlar juda tez unutiladi. Hususan, amerikalik psixolog olimlar R.Karnikau va F.Makelrouning o'rganishlariga ko'ra shaxsning tabiiy fiziologik-psixologik imkoniyatlari muayyan shakllarda o'zlashtirilgan bilimlarni turli darajada saqlab qolish imkonini beradi. Zamonaviy ta'limni tashkil etishga qo'yiladigan muhim talablardan biri ortiqcha ruhiy va jismoniy kuch sarf etmay, qisqa vaqt ichida yuksak natijalarga erishishdir. Pedagogik texnologiya bu ta'lim jarayoniga sistemali yondashuv bo'lib, unda ta'lim jarayonining tashkil etishda texnika va inson imkoniyatlari hisobga olinadi va ularning o'zaro munosabati ta'limning optimal formalari yaratilishiga zamin bo'ladi. [6].

Talabalarda mantiqiy tafakkurni rivojlantirish uchun fikrlash xususiyatlarini shakllantirish zarur. Fikrlash operatsiyalari asosida dars jarayoni faollashtiriladi. Bu o'qituvchining: nima uchun?, qanday maqsadda?, sababalari qanday?, natija nima uchun shunday bo'ldi? singari savollarning muhokamasi orqali amalga oshirilishi mumkin. Ta'lim oluvchilarning ta'lim faoliyatiga ko'ra ta'limning quyidagicha metodlari ajratiladi: tushuntiruv ko'rsatmalilik metodi, reproduktiv metod, muammoli ta'lim metodi, qisman izlanish metodi, tadqiqot metodi. [5,6].

Xulosa sifatida yuqorida aytib o'tilgan barcha sifatlar yosh o'zgargan sari o'zgarib boradi. Ijodiy ishda fikrlashning mustaqilligi va tanqidiyligi zarur bo'lib, u aqliy faoliyatning produktivligini ta'minlaydi. Ta'lim jarayonida noanbanaviy metodlar talaba shaxsining har tomonlama kamol topishiga zamin hozirlaydi.

Adabiyotlar:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining Farmoni, 08.10.2019-yildagi PF-5847-son.
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyevning 2017-yil 20-apreldagi "Oliy ta'lim tizimini yanada rivojlantirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi qarori.
3. Avliyakov N.X. Zamonaviy o'qitish texnologiyalari. -Toshkent, 2001.
4. Boltayeva M.L. Fizika ta'limi jarayonida talabalarning mustaqil o'quv faoliyatini rivojlantirish. P.f.n dissertatsiya. Toshkent. TDPU. 2004.
5. Muslimov N.A., Quysinov O.A. Kasb ta'limi o'qituvchilarini tayyorlashda mustaqil ta'limni tashkil etish. Metodik qo'llanma. Toshkent: TDPU. 2006.
6. <https://daryo.uz/k/2020/08/13/>.